

ANTPEA KAMILΛEPI

Η «συμμορία» των Σάκκο

Μετάφραση
Φωτεινή Ζερβού



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύονται απολύτως οι άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και η εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη — Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία

Σειρά Andrea Camilleri — 46

Αντρέα Καμιλλέρι, *Η «συμμορία» των Σάκκο*

Andrea Camilleri, *La banda Sacco*

Μετάφραση: Φωτεινή Ζερβού

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Γιώργος Κασαπίδης

Στοιχειοθεσία, σελιδοποίηση: Αγγελική Κουτσούκου

Copyright © Sellerio Editore, Παλέρμο 2013

All rights reserved

Copyright © για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2022

Πρώτη έκδοση στην ιταλική γλώσσα από τις εκδόσεις Sellerio Editore, Παλέρμο 2013

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάιος 2026

Κ.Ε.Τ. Ε393 Κ.Ε.Π. 358/26

ISBN 978-618-07-0761-8



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ 38 (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ), 104 37, ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 801.100.2665, 210.36.50.000, 210.52.05.600 — ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

Τα γεγονότα όπως συνέβησαν	9
I Η άνοδος μιας οικογένειας	11
II Αλλά υπήρχε η Μαφία	24
III Τα πρώτα μαύρα σύννεφα	30
IV Οι πρώτες σταγόνες αίμα	40
V Δύο μυστήρια: Ο θάνατος του πατέρα και η απόδραση του Βάννι	53
VI Υποχρεωτική φυγοδικία	63
VII Ο θάνατος του πρώτου αρχηγού της Μαφίας . .	69
VIII Ενέδρες, προδοσίες και τραγικές παρεξηγήσεις	75
IX Οι άτυχοι κληρονόμοι	84
X Ο σκληρός νομάρχης	96
XI Η πρώτη προσπάθεια σύλληψης	103
XII Η εξαπάτηση και η καταστολή	111
XIII Η σύλληψη	122
XIV Ας λογαριάσουμε	134
XV Η δίκη	145
Η φυλακή και η απονομή χάριτος	155
Παρατηρήσεις πάνω στα κεφάλαια	165
Σημείωση	187

Τα γεγονότα
όπως συνέβησαν

I

Η άνοδος μιας οικογένειας

ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ μετά το χίλια οχτακόσια πενήντα, ο Λουίτζι Σάκκο ήταν απλώς ένας σβέλτος, έξυπνος και ακούραστος νεαρός που δούλευε ως εποχικός εργάτης στα χωράφια κοντά στο Ραφαντάλι, το χωριό όπου γεννήθηκε. Αυτή ήταν η περιουσία του: νιάτα, δυνατά μπράτσα και όρεξη για δουλειά. Κατά τα άλλα, δεν είχε ούτε παπούτσια να φορέσει.

Ήταν τρελά ερωτευμένος με την Αντονίνα Ραντίζι, μια όμορφη κοπέλα, εργάτρια όπως εκείνος, που ανταπέδιδε τα αισθήματά του.

Οι δυο νέοι θα ήθελαν να παντρευτούν και ν' αποκτήσουν πολλά παιδιά, αλλά δεν είχαν χρήματα, κέρδιζαν ίσα ίσα όσα χρειάζονταν για να επιβιώνουν και να έχουν τη δύναμη που θα τους επέτρεπε να δουλεύουν από το πρωί μέχρι το βράδυ.

Είναι πολύ σκληρή η ζωή του εποχικού εργάτη.

Πρώτα απ' όλα δε δουλεύουν όλο τον χρόνο, η δουλειά τους είναι εποχική.

Κάτι που σημαίνει ότι δούλευες τρεις μήνες τον χρόνο και έτρωγες μισό καρβέλι ψωμί και μια σαρδέλα και για τρεις μήνες δε δούλευες και δεν έτρωγες, αν όμως σε βοηθούσε η τύχη, έβρισκες ένα ξεροκόμματο και μπόλικο ραδίκια.

Όταν ερχόταν η εποχή για το μάζεμα της σοδειάς (αμύγδαλα, κουκιά, ελιές, σταφύλια, σιτάρι), οι εποχικοί συγκεντρώνονταν με το πρώτο φως της αυγής σ' ένα συγκεκριμένο μέρος, συνήθως στην πλατεία του χωριού, και περίμεναν τους επιστάτες των χωραφιών που, για λογαριασμό των αφεντικών τους, έρχονταν να μαζέψουν «το τσούρμο», δηλαδή να προσλάβουν ορισμένα άτομα, άντρες και γυναίκες, που θα τα πήγαιναν στα χωράφια να δουλέψουν.

Η πιθανότητα να καλέσουν κάποιον εξαρτιόταν εντελώς από τους επιστάτες, που δεν επέλεγαν τους εργάτες σύμφωνα με την ικανότητά τους ή την προθυμία να κερδίσουν το πενιχρό μεροκάματο, αλλά συχνά και ευχαρίστως υπάκουαν στη βούληση κάποιου μαφιόζου, ή ενός φίλου, ή ενός φίλου του φίλου, ή αποφάσιζε ο ίδιος ποιον θα προσλάβανε και ποιον όχι, ανάλογα με το αν του ήταν συμπαιθητικός ή όχι.

Όποιοι αντίθετα έστω και μια φορά δοκίμασε να κουβεντιάσει με τον επιστάτη, δηλαδή να συζητήσει για την αμοιβή ή τις ώρες εργασίας, ή είχε παραπονεθεί για κακομεταχείριση και αυταρχική συμπεριφορά, ήταν σίγουρος ότι δεν υπήρχε περίπτωση να

τον ξανακαλέσουν. Οπότε, μπορούσε να μείνει ξαπλωμένος και να κοιμηθεί λίγο παραπάνω.

Η δουλειά άρχιζε με το πρώτο φως της μέρας και τελείωνε όταν βράδιαζε.

Επιτρεπόταν μόνο ένα διάλειμμα μιας ώρας, όσο χρειαζόταν για να φάνε και να κάνουν την ανάγκη τους.

Τι έτρωγαν οι εποχικοί;

Ένα καρβέλι του κιλού με μια παστή σαρδέλα ή ένα σφιχτό αυγό.

Το έτρωγαν ως εξής: τα πρώτα τρία τέταρτα του καρβελιού συνοδεύονταν μόνο με τη γεύση της σαρδέλας ή του σφιχτού αυγού. Με κάθε μπουκιά ψωμιού, έγλειφαν τη σαρδέλα ή έβραζαν στο στόμα το σφιχτό αυγό, το έγλειφαν και μετά το έβγαζαν ανέγγιχτο.

Τα δόντια άρχιζαν να δαγκώνουν κομμάτια σαρδέλας και αυγού μόνον όταν έμενε το τελευταίο τέταρτο του ψωμιού.

Έπιναν νερό από τη στάμνα που το διατηρούσε δροσερό.

Μερικές φορές, σπάνια όμως, το αφεντικό έδειχνε γενναιοδωρία και πρόσφερε προσφαί, δηλαδή κάτι για να συνοδέψουν το ψωμί, λίγη καπονάτα ή σούπα από κουκιά που τα έβραζαν μέχρι να γίνουν χυλός και με ελάχιστες σταγόνες λάδι.

Αν η δουλειά στο χωράφι έπρεπε να συνεχιστεί και την επόμενη μέρα, οι εργάτες κοιμούνταν κάτω από τ' αστέρια. Και κάποιος τραγουδούσε:

Τη νύχτα ξάπλωνα στη γαλήνη·
τ' αστέρια στέγη πάνωθέ μου·
το κρεβατάκι μου, μια σπιθαμή γης·
για μαξιλάρι ένα γαϊδουράγκαθο...

Οι πιο τυχεροί ή οι πιο γέροι ξεκουράζονταν τη νύχτα σε κάποια θημωνιά.

Μια μέρα ο Λουίτζι έμαθε ότι ήθελε να του μιλήσει ο ντον Αγκατίνο, ένας αξιολύβιστος γέρος, ειδικός στο μπόλιασμα της φιστικιάς.

Χρειάζεται να ξέρουμε ότι υπάρχει αρσενικό και θηλυκό δέντρο φιστικιάς· ένα αρσενικό δέντρο, που ονομάζεται φίστικος, αρκεί για να γονιμοποιηθούν οχτώ θηλυκά.

Πρέπει όμως να περάσουν δώδεκα χρόνια, μέχρι να δώσει καρπό η φιστικιά. Τον δωδέκατο χρόνο όμως πρέπει πρώτα να μπολιαστεί, διαφορετικά δε θα καρποφορήσει.

Αλλά το θηλυκό δέντρο είναι ιδιότροπο: ή το μπόλιασμα θα πετύχει με την πρώτη προσπάθεια ή, αν δεν πιάσει, σημαίνει ότι το δέντρο θέλει να μείνει αζευγάρωτο και δεν υπάρχει τρόπος αυτό να αλλάξει.

Δώδεκα χρόνια χαμένα, να φροντίζεις μάταια ένα στείρο δέντρο.

Όποιος όμως είναι ιδιοκτήτης ενός φιστικών, είναι σαν να κατέχει χρυσωρυχείο: τα φιστικά έχουν μεγάλη ζήτηση και πωλούνται ακριβά.

Ο ντον Αγκατίνο, μαέστρος αναγνωρισμένος στην τέχνη του μπολιάσματος της φιστικιάς, είχε χάσει τον βοηθό του που μετανάστευσε στην Αμερική.

Έτσι πρότεινε στον Λουίτζι, για τον οποίο είχε ακούσει να λένε ότι ήταν άξιος και τίμιος νέος, πολύ εργατικός, να του διδάξει την τέχνη του μπολιάσματος και να τον αντικαταστήσει.

Ο Λουίτζι δέχτηκε χωρίς να το σκεφτεί ούτε στιγμή, κυρίως γιατί η αμοιβή που του πρόσφερε ο ντον Αγκατίνο ήταν αρκετά καλή, μπορούσε ν' αλλάξει τη ζωή του.

Έτσι άρχισε να μαθαίνει τη νέα του δουλειά.

Τρεις μήνες χρειάστηκε ο Λουίτζι Σάκκο ώστε να καταλάβει τα πάντα για την τέχνη του μπολιάσματος και άλλους τρεις μήνες για να ξεπεράσει τον δάσκαλό του, όπως παραδέχτηκε με ειλικρίνεια ο ίδιος ο ντον Αγκατίνο.

Ο οποίος, ύστερα από λίγο καιρό, γέρος και χωρίς καμία οικονομική ανάγκη, αποσύρθηκε, αφήνοντας στον Λουίτζι όλη του τη δουλειά.

Η φήμη του Λουίτζι ως θαυματουργού μπολιαστή, που δε λάθευε ποτέ, διαδόθηκε ταχύτατα κι έτσι, από τα μικρά κτήματα με φιστικιές, άρχισαν να τον καλούν να μπολιάσει ολόκληρα δάση με φιστικιές στον Σάντο Στέφανο Κουισκουίνα, στην Καττόλικά Εράκλεα και σε άλλες πόλεις της περιφέρειας.

Αυτό όμως που είχε ξεκινήσει ως επάγγελμα για να κερδίζει χρήματα, μετατράπηκε σύντομα για τον

Λουίτζι, σε πάθος, χωρίς να τον νοιάζει η υλική ανταμοιβή.

Πριν από καιρό, για τις ανάγκες της δουλειά του, χρειάστηκε να περάσει κοντά από ένα κτήμα με φιστικιές που ανήκε στον δικαστή Βασσάλλο. Επρόκειτο όμως για έναν φιστικώνα ψόφιο, γιατί οι μπολιαστές στους οποίους είχε απευθυνθεί ο δικαστής είχαν μπολιάσει τα δέντρα λάθος εποχή. Ο Λουίτζι όμως κατάλαβε ότι ο φιστικώνας μπορούσε να ζωντανέψει κι έτσι, χωρίς να πει τίποτα σε κανέναν, μπόλιασε τα δέντρα τη σωστή εποχή.

Γιατί αυτή είναι η τέχνη: να μαντέψεις τη σωστή εποχή, ούτε μια μέρα πριν ούτε μια μέρα μετά, για να μπολιάσεις.

Έπειτα από μερικές μέρες ο επιστάτης έτρεξε στον δικαστή και του διηγήθηκε το θαύμα με τον φιστικώνα που είχε ζωντανέψει.

Ο δικαστής κάλεσε τους μπολιαστές του και τους ρώτησε ποιος απ' όλους ήταν τόσο ικανός. Εκείνοι όμως του απάντησαν πως δεν ήταν δική τους δουλειά. Ο δικαστής, ρωτώντας εδώ κι εκεί, κατάφερε να μάθει ότι ήταν ο Λουίτζι και ζήτησε να τον γνωρίσει. Του έδωσε συγχαρητήρια, τον ευχαρίστησε και ρώτησε πόσα χρήματα του όφειλε για τη δουλειά.

«Τίποτα».

«Γιατί;»

«Γιατί το έκανα από ευχαρίστηση και όχι επειδή μου το ζητήσατε εσείς».

Δε δέχθηκε ούτε δεκάρα από τον δικαστή.

Πλέον ο Λουίτζι, χάρη στην ικανότητά του, βρέθηκε να έχει αρκετά χρήματα για να χτίσει ένα σπιτάκι και να παντρευτεί επιτέλους την αγαπημένη του Αντονίνα.

Ωστόσο, έτσι όπως ήταν διψασμένος για δουλειά, ανακάλυψε ένα επάγγελμα από το οποίο θα κέρδιζε αρκετά χρήματα και θα μπορούσε κάλλιστα να ασχολείται το διάστημα ανάμεσα στη μια περίοδο μπολιάσματος και στην άλλη.

Ήταν ένα τόσο παράξενο επάγγελμα να το ακούς να το λένε, ώστε μόλις το άκουγε κάποιος, του ερχόταν να σκάσει στα γέλια: να πιάνει μύγες.

Του το πρότεινε ένας φαρμακοποιός, ιδιοκτήτης ενός κτήματος με φιστικιές που είχε μπολιάσει ο Λουίτζι.

«Θέλεις να πιάνεις μύγες για λογαριασμό μου;»

Ο Λουίτζι τον κοίταξε έκπληκτος.

«Αστείευεστε;»

Ο φαρμακοποιός τού εξήγησε ότι οι μύγες που θα έπρεπε να πιάνει κάθονταν στα φύλλα της κουφοξυλιάς και απομυζούσαν τους χυμούς της. Σπάνιες μύγες, που εμφανίζονταν στα μέρη τους μόνο για λίγες μέρες τον Απρίλιο και τον Μάιο.

Μετά ο φαρμακοποιός τον οδήγησε στο δωματιάκι στο πίσω μέρος του φαρμακείου και του έδειξε μια ψόφια μύγα.

«Τέτοιες μύγες πρέπει να πιάνεις. Ονομάζεται κανθαρίδα. Είναι σπάνια, όπως σου εξήγησα. Κι εγώ, για κάθε μύγα που θα μου φέρνεις, θα σε πληρώνω καλά».

«Και σε τι χρησιμεύει;»

Ο φαρμακοποιός χαμογέλασε πονηρά.

«Χρησιμεύει στους εξηντάρηδες να κάνουν έρωτα σαν εικοσάχρονοι. Εμείς οι φαρμακοποιοί μετατρέπουμε αυτές τις μύγες σε σκόνη που κοστίζει σαν το χρυσάφι, πρέπει όμως να την πίνεις σε πολύ μικρές δόσεις, διαφορετικά μπορεί να πεθάνεις».

Πιάνοντας αυτές τις μύγες καιμπολιάζοντας φιστικιές, ο Λουίτζι σε λίγο καιρό κατάφερε ν' αγοράσει, δίνοντας τον λόγο του ότι θα ξεπλήρωνε το χρέος, ένα μεγάλο κομμάτι γης, επτά εκτάρια, που χρειαζόταν όμως όργωμα και σκάψιμο, γιατί εκείνο το χωράφι είχε μείνει πολλά χρόνια χωρίς να το φροντίσει κανείς.

Μπόρεσε να το αγοράσει δίνοντας απλώς τον λόγο του, γιατί ο ιδιοκτήτης είχε μεγάλη εμπιστοσύνη στην τιμότητα του Λουίτζι.

«Όταν έχεις τα χρήματα, θα μου πληρώνεις τη δόση».

Στο μεταξύ, από τον γάμο είχαν γεννηθεί πέντε αγόρια κι ένα κορίτσι. Με την εξής σειρά: Βιντσέντσο, Σαλβατόρε, Τζοβάννι, Τζιρόλαμο, Φιλομένα και Αλφόνσο.

Καθώς μεγάλωναν τα παιδιά, φιλότιμα όλα τους, έχοντας μεγάλη όρεξη για δουλειά και να προοδέψουν στη ζωή, άρχισαν να βοηθούν τον πατέρα τους.

Στο κτήμα πλέον, καλλιεργημένα καλά, υπήρχαν ένας αμπελώνας, ο απαραίτητος φιστικώνας κι ένας αμυγδαλεώνας.

Ο Λουίτζι αγόρασε δύο γαϊδουράκια κι ένα μουλάρι.

Το σπιτάκι είχε μεγαλώσει αρκετά, διέθετε πλέον αποθήκη και στάβλο για τα ζώα.

Ο Σαλβατόρε, παιδί ακόμη, θέλοντας να βοηθήσει τον πατέρα του να πληρώσει τις δόσεις για το κτήμα και να ξοφλήσει όσο γινόταν πιο γρήγορα το χρέος, μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου παρέμεινε εννέα χρόνια.

Δούλευε σαν σκλάβος και έστελνε ανελλιπώς χρήματα στην οικογένεια.

Έπειτα από λίγο έφυγε και ο Βιντσέντσο για την Αργεντινή και έμεινε εκεί οκτώ χρόνια.

Κι αυτός, ακολουθώντας το παράδειγμα του αδελφού του Σαλβατόρε, έστελνε στο σπίτι όσο περισσότερα χρήματα μπορούσε.

Έμειναν να βοηθήσουν τον πατέρα τους στα χωράφια ο Τζοβάννι, που τον φώναζαν «Βάννι», και ο Τζιρόλαμο.

Ο Αλφόνσο ήταν ακόμη πολύ μικρός για να κρατήσει στα χέρια του τη βαριά τσάπα.

Και ύστερα, ο πατέρας του ονειρευόταν γι' αυτόν ένα διαφορετικό μέλλον. Πολύ φιλόδοξο για εκείνα τα χρόνια.

Ο Λουίτζι ήθελε ετούτος ο γιος του να σπουδάσει, να τον στηρίξουν ο ίδιος και τα αδέλφια του, μέχρι να πάρει το πτυχίο του δικηγόρου.

Όλοι οι Σάκκο με δυσκολία μπορούσαν να βάλουν την υπογραφή τους, δεν ήξεραν ούτε να διαβάζουν ούτε να γράφουν καλά, τους στεναχωρούσε όμως που ήταν σχεδόν αναλφάβητοι.

Ο Αλφόνσο στο Ημερολόγιό του έγραψε ότι απ' όλους τους εποχικούς εργάτες του χωριού του, μόνο ένας, σοσιαλιστής, ήξερε να διαβάζει συλλαβιστά την εφημερίδα, και το ωραίο ήταν ότι οι εποχικοί εργάτες πίστευαν πως έτσι ήταν το σωστό και το φυσιολογικό: την εφημερίδα έπρεπε να τη διαβάζουν και να την καταλαβαίνουν «μόνο οι αφέντες».

Όταν ξέσπασε ο πόλεμος του 1915-18, ο Σαλβατόρε (είχε μόλις επιστρέψει από τις Ηνωμένες Πολιτείες), ο Τζοβάννι και ο Τζιρόλαμο επιστρατεύτηκαν και έφυγαν για το μέτωπο.

Συνεπώς, ο Αλφόνσο αναγκάστηκε να παρατήσει τις σπουδές του για να δουλέψει με τον πατέρα του που είχε μείνει μόνος, μιας και ο Βιντσέντσο βρισκόταν ακόμη στην Αργεντινή.

Όταν τέλειωσε ο πόλεμος όμως έσμιξαν όλοι, ακόμη και ο Βιντσέντσο. Ο Τζιρόλαμο είχε τραυμα-

τιστεί και είχε πλέον χαρακτηριστεί «βαριά ανάπηρος».

Στο κτήμα, όπου ο πατέρας και οι γιοι του συνέχιζαν να δουλεύουν αρμονικά ο ένας δίπλα στον άλλον, έχτισαν καινούρια σπίτια, το ένα πλάι στο άλλο, και στάβλους.

Τα τρία από αυτά τα σπίτια προορίζονταν για τον Βιντσέντσο, τον Τζοβάννι και τη Φιλομένα, που στο μεταξύ είχαν παντρευτεί.

Κατασκεύασαν κι ένα πατητήρι για να φτιάχνουν κρασί.

Είχαν επίσης πενήντα κυψέλες.

Αγόρασαν άλλο ένα μουλάρι, τέσσερις αγελάδες και δύο φοράδες, που γέννησαν από ένα πουλαράκι τον χρόνο.

Ο Σαλβατόρε, μ' έναν φίλο του που ήξερε πώς να λειτουργήσει το μηχανήμα, εγκατέστησε έναν μύλο σε μία αποθήκη στο κέντρο του χωριού, και χάρη στη σωστή επιλογή του μέρους, ο μύλος άρχισε να αποφέρει κέρδη.

Ο Βιντσέντσο, εκτός από «ταμίας» στον σοσιαλιστικό συνεταιρισμό (οι Σάκκο ήταν όλοι σοσιαλιστές), ήταν και εξαιρετικός φωτογράφος: είχε μάθει την τέχνη στην Αργεντινή και κέρδιζε αρκετά χρήματα βγάζοντας φωτογραφίες σε γάμους, βαφτίσεις και κηδείες.

Ο Τζοβάννι είχε μια ιδιοφυή ιδέα.

Η σύνδεση με την πρωτεύουσα Τζιρτζέντι (σημερινό Αγκριτζέντο) γινόταν με μια παλιά άμαξα που την έσερναν άλογα και μετέφερε αλληλογραφία και επιβάτες, πηγαίνοντας το πρωί και επιστρέφοντας το βράδυ. Το ταξίδι διαρκούσε μισή μέρα.

Κάθε μέρα όμως πολλά άτομα αναγκάζονταν να μην ταξιδέψουν, γιατί η άμαξα χωρούσε μόνο οκτώ επιβάτες.

Τότε ο Τζοβάννι, για να μην τον αδικήσει, συνεταιρίστηκε με τον ιδιοκτήτη της άμαξας και μαζί με άλλους φίλους του αγόρασαν ένα λεωφορείο, που στη διάρκεια μιας μέρας μπορούσε να κάνει δύο δρομολόγια πηγαίνελα ανάμεσα στο Ραφαντάλι και στο Τζιρτζέντι.

Και επειδή είχε αναλάβει και την αλληλογραφία, η εταιρεία του Τζοβάννι λάμβανε ετησίως 20.000 λιρέτες ως κρατική εισφορά.

Έπειτα από λίγο καιρό, ο Τζοβάννι αγόρασε, πάντα με την ίδια εταιρεία, ένα φορτηγό που θα πραγματοποιούσε την ίδια διαδρομή με το λεωφορείο, αλλά μεταφέροντας εμπορεύματα.

Όταν όμως ερχόταν η εποχή της συγκομιδής, όλοι γίνονταν και πάλι αγρότες.

Το μεσημέρι και το βράδυ, την ώρα του φαγητού, όλη η οικογένεια συγκεντρωνόταν γύρω από το τραπέζι.

Τα παντρεμένα αδέρφια μαζί με τις συζύγους τους.

Όλοι ζούσαν σε σπίτια το ένα χτισμένο δίπλα στο άλλο στο κοινό κτήμα.

Ποτέ μια παρεξήγηση, ούτε ένας καβγάς μεταξύ τους.

Ήταν γνωστοί για την τιμιότητα, τη σοβαρότητα και τον απόλυτο σεβασμό στον λόγο της τιμής τους.

Οι Σάκκο ήταν πλέον εύποροι.

Είχαν κοπιάσει, αλλά δε σκόπευαν να σταματήσουν τη δουλειά για ν' απολαύσουν όσα είχαν αποκτήσει.

Ο Βάννι είχε κι άλλα σχέδια κατά νου, ήθελε ν' αγοράσει τουλάχιστον δύο καινούρια λεωφορεία για να εξυπηρετούνται και οι κάτοικοι των κοντινών χωριών.

Αλλά υπήρχε η Μαφία.

II

Αλλά υπήρχε η Μαφία

ΚΑΙ BEBAIA υπήρχε!

Στις αρχές του χίλια εννιακόσια είκοσι, το Ραφαντάλι το κυβερνούσε κυριολεκτικά η Μαφία, που υποκαθιστούσε στα πάντα το κράτος.

Η Μαφία είχε επιβάλει τον δικό της «κώδικα τιμής», που ίσχυε βέβαια για όποιον ανήκε στην «τιμημένη κοινωνία»*, αλλά επέβαλλε και στους κατοίκους του χωριού κανόνες καθημερινής συμπεριφοράς.

Για παράδειγμα, όταν ήθελες να διευθετήσεις μια οικογενειακή διαφωνία, δεν απευθυνόσουν στον ανθυπασπιστή των καραμπινιέρων, όπως γινόταν κάποτε, αλλά στον αρχηγό της Μαφίας. Αυτός έκρινε με τη δική του λογική την υπόθεση και η απόφασή του, από τη στιγμή που την εκστόμιζε, ήταν αμετάκλητη.

* Όρος που χρησιμοποιούνταν ιστορικά για να αναφερθούν στη ναπολιτάνικη Καμόρρα και αργότερα περιέλαβε και τις άλλες μαφιόζικες οργανώσεις. Υπονοούσαν την υπεράσπιση της τιμής τους, δηλαδή την ομερτά. (Σ.τ.Ε.)

Αν κάποιος εκδήλωνε την αντίθεσή του με την απόφασή του, κινδύνευε να χάσει τη ζωή του, γιατί ο λόγος του αρχηγού της Μαφίας ήταν ιερός, ευαγγέλιο, δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί ή να συζητηθεί.

Ούτε μπορούσες να πας στους καραμπινιέρους να καταγγείλεις κλοπή ζώων ή χρημάτων. Για τέτοιου είδους υποθέσεις έπρεπε πάντα να ενημερώνεις πρώτα τον αρχηγό της Μαφίας, ο οποίος αποφάσιζε είτε να αναλάβει προσωπικά την υπόθεση ή σου έδινε την άδεια ν' απευθυνθείς στους καραμπινιέρους.

Η Μαφία ανακατευόταν και στην ιδιωτική ζωή των κατοίκων και συχνά απαγόρευε να γίνει ένας γάμος, ν' αγοράσει κάποιος ένα χωράφι ή ν' ανοίξει μαγαζί.

Με λίγα λόγια, ο αρχηγός της Μαφίας είχε διάφορα πρόσωπα: πότε ήταν ένας καλός και συμβιβαστικός πάτερ φαμίλιας, πότε ένας έξυπνος και ικανός διαμεσολαβητής, πότε ένας αυστηρός δικαστής και συχνά ένας σκληρός εκτελεστής.

Πάντως, παρέμενε πάντα ένας αμείλικτος εισπράκτορας φόρων.

Έτσι ήταν η παλιά Μαφία, την εποχή των φέουδων και της υπαίθρου, και το Ραφαντάλι ήταν χωριό που βασιζόταν και επιβίωνε αποκλειστικά από τις αγροτικές καλλιέργειες.

Δεν εκβιάζονταν μόνο οι μεγάλοι γαιοκτήμονες, αλλά και οι κολίγοι τους, ακόμη και οι χωρικοί με πολύ μικρά χωράφια.

Στο χωριό, οι έμποροι και οι μαγαζάτορες ήταν αναγκασμένοι να πληρώνουν προστασία.

Η Μαφρία τότε συνήθιζε να στέλνει ανώνυμες επιστολές, ανορθόγραφες μεν απειλητικές δε, με τις οποίες επέβαλλε την πληρωμή μεριδίου που ισχυριζόταν ότι δικαιωματικά της αναλογούσε.

Όποιος δε συμμορφωνόταν αμέσως, τον απειλούσαν με διάφορες ειδικές προειδοποιητικές ενέργειες, όπως το κάψιμο της σοδειάς, το κόψιμο των δέντρων ή το σφάξιμο των ζώων.

Αν μετά τις προειδοποιήσεις δεν υπήρχαν συγκεκριμένα σημάδια, δηλαδή δεν πληρωνόταν το ποσό που είχε απαιτηθεί, η Μαφρία σκότωνε κάποιο μέλος της οικογένειας που δεν είχε θελήσει να πληρώσει.

Και έστελνε μια τελευταία επιστολή.

Αν ούτε αυτή έφερνε αποτέλεσμα, τότε σκότωναν τον παραλήπτη.

Στο Ραφαντάλι υπήρχαν δύο αρχηγοί της Μαφρίας: ένας επιστάτης που ονομαζόταν Κουφάρο κι ένας χασάπης που τον έλεγαν Τερρατσίνο.

Ψιθυριζόταν όμως ότι πίσω τους υπήρχε ένας γνωστός δικηγόρος, ο πραγματικός ιθύνων νους της συμμορίας.

Έγραψε ο Αλφόνσο Σάκκο:

«Η πιόβρα* είχε επισκεφθεί όλες τις οικογένειες:

* Κυριολεκτικά, κεφαλόποδο με μεγάλες διαστάσεις και πλοκάμια με βεντούζες. Μεταφορικά, το συνδικάτο οργανωμένου εγκλήματος. (Σ.τ.Μ.)

στη μια είχε σκοτώσει τον πατέρα, στην άλλη τον αδελφό, τον γιο ή τον σύζυγο· από μερικές είχε κλέψει τα ζώα και άλλα αγαθά».

Να σημειωθεί ότι σε αυτές τις δύο αράδες ο Αλφόνσο «πιόβρα» αποκαλούσε τη Μαφία.

Όταν τα έγραφε αυτά, η τηλεόραση, που θα παρουσίαζε μία επιτυχημένη σειρά βασισμένη στη Μαφία με τίτλο ακριβώς «Λα πιόβρα — Στα πλοκάμια της Μαφίας», δεν υπήρχε ακόμη στη χώρα μας.

Οι καραμπινιέροι, απέναντι στην κυρίαρχη Μαφία, δεν μπορούσαν να κάνουν πολλά, σχεδόν τίποτα. Παρakoλουθούσαν ανίσχυροι όσα συνέβαιναν. Συλλάμβαναν κάποιον ασήμαντο κλέφτη που η Μαφία άφηνε επίτηδες να πέσει στα χέρια τους, ίσως γιατί είχε κλέψει χωρίς την άδειά της.

Οι μαφιόζοι ενέπνεαν φόβο και ο φόβος γεννά ομερτά.

Εξάλλου, η φρουρά ήταν πάντα υπόθεση του στρατού, αντίθετα καραμπινιέροι χρειάζονταν πολλοί.

Διαπιστώνοντας ότι ο νόμος δεν της εναντιωνόταν και ότι ο κόσμος δεν τολμούσε να ξεσηκωθεί, η Μαφία γινόταν ολοένα και πιο αλαζονική.

Δεν επρόκειτο πλέον να απαιτεί και να παίρνει χρηματικά ποσά με απειλές, πυροβολώντας, δολοφονώντας, σφάζοντας ζώα και καίγοντας σοδειές, όχι, πλέον ήθελε να εξουσιάζει τη μοίρα των ανθρώπων.

Άρχισε δηλαδή η εποχή που οι μαφιόζοι απήγαν νεαρά κορίτσια για να τα παντρευτούν με το ζόρι ή να τα απολαύσουν μερικές μέρες και να τα επιστρέψουν ατιμασμένα στις οικογένειές τους, καταστρέφοντας έτσι για πάντα τη ζωή τους.

Σαν να είχαν επιστρέψει στα παλιά χρόνια, τότε που ο νεαρός γιος του άρχοντα ζητούσε από τους μπράβους του να του φέρουν φρέσκια σάρκα.

Το γεγονός που ξεσήκωσε τη λαϊκή οργή κατά της Μαφίας συνέβη το 1922, χρονιά που κανένας και τίποτα δεν μπορούσε να αντισταθεί στη Μαφία.

Μια νύχτα του καλοκαιριού τα τρία αδέλφια Γκάλλο, ένα αγόρι και δύο κορίτσια, πολύ νέα παιδιά, εξαιτίας της ζέστης αποφάσισαν να κοιμηθούν στην εξοχή, στη φύση.

Τη νύχτα, καθώς κοιμούνταν, εμφανίστηκαν οκτώ οπλισμένοι άντρες, άρπαξαν τη μία από τις δύο αδελφές και προσπάθησαν να την απαγάγουν. Η κοπέλα βάλθηκε να φωνάζει αντιδρώντας, κι έτσι ξύπνησε τον αδελφό και την αδελφή της. Τα δυο αδέλφια κατάλαβαν αμέσως τι επρόκειτο να συμβεί και όρμησαν, άοπλοι, κατά των απαγωγέων για να υπερασπιστούν τη μικρότερη αδελφή τους.

Δεν πρόλαβαν όμως να πλησιάσουν, τους πυροβόλησαν ανελέητα και τους σκότωσαν.

Τα σώματα των δύο νέων, του αδελφού και της αδελφής, που δεν ήταν ούτε είκοσι χρονών, τα βρήκε

την αυγή η μητέρα τους καθώς πήγαινε να δουλέψει όπως κάθε μέρα στα χωράφια.

Λίγες μέρες αργότερα βρήκαν κοντά στα πρώτα σπίτια του χωριού, εγκαταλειμμένη, την κοπέλα που είχαν απαγάγει.

Έχοντας όμως δει να δολοφονούν τα αδέρφια της και απ' όσα είχε περάσει στα χέρια των απαγωγέων, είχε τρελαθεί εντελώς.

Δε συνήλθε ποτέ, πέρασε το υπόλοιπο της ζωής της κλεισμένη σε ψυχιατρείο.

Η φρίκη όμως αυτής της ιστορίας συνεχίστηκε.

Η αγανάκτηση των τίμιων χωρικών ώθησε τους καραμπινιέρους να διεξαγάγουν σοβαρές έρευνες. Και οι οκτώ που συμμετείχαν στην απαγωγή ήταν γιοι μαφιόζων και τους συνέλαβαν.

Η δικαστική απόφαση όμως ήταν τόσο ευνοϊκή για τους απαγωγείς, μόλις μερικούς μήνες φυλακή, ώστε η δύστυχη μάνα, που ήταν χήρα και βρέθηκε με δολοφονημένα παιδιά και μια κόρη στο ψυχιατρείο, σηκώθηκε όρθια να διαμαρτυρηθεί και αμέσως σωριάστηκε στο πάτωμα, νεκρή από έμφραγμα, μπροστά στους δικαστές.

Κανείς «βγαίνοντας από την πόρτα του σπιτιού του, δεν ήταν πλέον σίγουρος ότι θα επιστρέψει», έγραψε αναφερόμενος σ' εκείνα τα χρόνια ο Αλφόνσο.

Χωρίς καθόλου να υπερβάλλει.